

Борецька Н.П.,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри бізнес-економіки та туризму,
Київський національний університет технологій та дизайну
Сіра С.Г.,
магістр,
Київський національний університет технологій та дизайну

ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Борецька Н.П., Сіра С.Г. Підвищення фінансової стійкості підприємств в сучасних умовах. У статті розглянуто основні аспекти підвищення фінансової стійкості підприємств. Наведено критерії характеристики фінансового стану підприємства. Показано послідовність процесу контролю ліквідності балансу підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, платоспроможність, кредитоспроможність, прибутковість, ліквідність, прибуток.

Борецкая Н.П., Сира С.Г. Повышение финансовой устойчивости предприятий в современных условиях. В статье рассмотрены основные аспекты повышения финансовой устойчивости предприятий. Приведены критерии характеристики финансового состояния предприятия. Показана последовательность процесса контроля ликвидности баланса предприятия.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, платежеспособность, кредитоспособность, прибыльность, ликвидность, прибыль.

Borets'ka N.P., Sira S.G. Increasing the financial sustainability of the enterprises in modern conditions. The article describes the main aspects of improving financial stability of enterprises. These characteristics criteria financial condition. Shown sequence of process control liquidity balance sheet.

Key words: financial stability, solvency, solvency, profitability, liquidity, profit.

Постановка проблеми. Одним з основних індикаторів, здатних забезпечити об'єктивне оцінювання фінансово-економічного стану розвитку підприємства, є фінансова стійкість.

В умовах ринкової економіки саме фінансова стійкість підприємства є запорукою його стабільного функціонування. Вона є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства. Саме тому для забезпечення стабільної діяльності та розвитку підприємства необхідно постійно аналізувати його фінансову стійкість. Такий аналіз дасть змогу виявити сильні та слабкі сторони підприємства, отже, мати можливість вчасно відреагувати на негативні зміни зовнішнього середовища.

Підприємства, які, здійснюючи свою діяльність, забезпечують високий рівень фінансової стійкості, можуть бути впевнені в тому, що навіть за несприятливої економічної ситуації в країні вони зможуть продовжити свою роботу за рахунок власних резервів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд останніх досліджень і публікацій показує, що фінансову стійкість розглядають багато вчених-економістів. Значний внесок в дослідження фінансової стійкості зробили такі науковці, як М.С. Абрютіна, М.Д. Білик, Т.Є. Воронкова, Т.А. Донченко, В.О. Зінченко, Л.А. Костирко, М.С. Кравченко, В.Й. Плиса, І.І. Приймак, В.М. Родіонова, Г.В. Савицька, А.Д. Шеремет. Однак мінливі умови, якими характеризується економічне сьогоднішнє, вимагають постійного пошуку нових шляхів досягнення фінансової стійкості підприємств.

Формулювання цілей статті. Метою статті є з'ясування основних аспектів підвищення фінансової стійкості підприємств в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. В умовах ринкової економіки запорукою конкурентоспроможності підприємства є його стійкий фінансовий стан. Фінансовий стан підприємства – це відображений на певний момент часу стан капіталу, а також структури активів та пасивів.

Фінансова діяльність підприємства в ринкових умовах спрямована на забезпечення систематичного надходження та ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової та кредитної дисциплін, досягнення раціонального співвідношення власних та залучених коштів, фінансової стійкості задля ефективного функціонування [3, с. 25].

Фінансову стійкість застосовують як індикатор фінансового стану підприємства, крім того, вона має свій широкий зміст.

Нині немає чіткого визначення поняття «фінансова стійкість». Це обумовлене розбіжностями у визначенні сутності фінансової стійкості підприємства різними вченими. Сутність поняття «фінансова стійкість» пов'язується переважно з платоспроможністю підприємства, переважанням доходів над витратами, а також можливістю забезпечувати розширення виробництва та оновлення технологій.

Незаперечним є той факт, що в сучасній ринковій економіці фінансову стійкість найбільш об'єктивно слід розглядати як комплексну категорію, яка розкриває поточний фінансовий стан підприємства, його

ресурсний потенціал, здатність забезпечувати можливості його функціонування та розвитку під час збереження платоспроможності [2, с. 271].

Такої думки дотримується А.О. Вознюк, зазначаючи, що фінансову стійкість варто визначати як такий стан фінансових ресурсів, результативності їх розміщення та використання, за якого забезпечується зростання прибутку та активів зі збереженням платоспроможності й кредитоспроможності [1, с. 166].

Найбільш комплексним можна вважати визначення Г.В. Савицької, яка наголошує на тому, що фінансова стійкість є одним з видів фінансового стану, проте саме поняття «фінансова стійкість», на її думку, є повнішим та ширшим, ніж поняття «фінансовий стан». Вона говорить, що стійкого фінансового стану досягають за достатнього рівня власного капіталу, високої якості активів, допустимого рівня рентабельності під час врахування операційного та фінансового ризиків, достатньої ліквідності стабільних доходів та широких можливостей залучення позикових коштів [5, с. 573].

Фінансова стійкість підприємства формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності та є одним з головних компонентів загальної стійкості підприємства. Розрізняють короткострокову (поточну) та довгострокову фінансову стійкість. Довгострокова фінансова стійкість пов'язана із загальною фінансовою структурою підприємства, ступенем його залежності від кредитів та інвесторів. Поточна фінансова стійкість полягає в раціональній організації та використанні обігових коштів підприємства.

Проте в сучасних мінливих умовах господарювання підприємство не завжди може забезпечити достатню кількість обігових коштів для досягнення фінансової стійкості. Така ситуація вимагає від підприємства формування нових механізмів управління, здатних забезпечити не тільки достатній рівень стійкості фінансового стану, який є запорукою конкурентоспроможного функціонування, але й стабілізацію економічних процесів та закріплення тенденцій економічного зростання національної економіки. Розрізняють чотири типи фінансової стійкості залежно від співвідношення власних обігових коштів та величини товарно-матеріальних запасів підприємства [8, с. 158].

1) Абсолютна фінансова стійкість, яка досягається, коли всі зобов'язання повністю можна покрити за рахунок власних обігових коштів, тобто підприємство повністю незалежне від зовнішніх джерел формування.

2) Нормальна фінансова стійкість, яка досягається за умови, що запаси та витрати покриваються сумою власних джерел формування обігових активів та довгостроковими зобов'язаннями.

3) Нестійкий фінансовий стан, який настає, коли для покриття запасів та витрат необхідно використовувати не лише власні джерела формування активів, але й довгострокові та короткострокові джерела формування.

4) Кризовий фінансовий стан, який настає, коли суму запасів та витрат неможливо покрити всіма видами можливих джерел. Підприємство перебуває на межі банкрутства.

Особливого значення для діяльності підприємства фінансова стійкість набуває в умовах кризи, оскільки дає змогу підприємству залишатися стабільним, незважаючи на негативний вплив зовнішніх факторів.

Фінансова стійкість залежить як від стабільності економічного середовища, в якому функціонує підприємство, так і від результатів діяльності самого підприємства, його активної та ефективної реакції на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів. Варто зазначити, що зовнішні та внутрішні фактори взаємопов'язані, проте їх вплив на фінансову стійкість може бути різноспрямованим, тобто одні можуть впливати позитивно, а інші – негативно. У зв'язку з цим позитивний вплив певного фактору може бути зниженим або повністю ліквідованим негативним впливом іншого, більш вагомого фактору.

Погіршення стійкості суб'єкта господарювання, як правило, є наслідком спільної дії внутрішніх та зовнішніх факторів. Згідно з даними країн з ринковою економікою нестабільний фінансовий стан суб'єктів господарювання пов'язаний на 2/3 з дією внутрішніх факторів та на 1/3 з дією зовнішніх факторів впливу.

В умовах сучасного існування підприємств треба враховувати факт інтенсивних глобалізаційних процесів в країні. Глобалізація є об'єктивним та всеохоплюючим процесом, притаманним сучасному розвитку світової економіки. Неможливо зупинити поступальний об'єднавчий рух, спрямований на залучення України в інтеграційні процеси, а це викликає різноманітні та неоднозначні наслідки для національної економіки, які насамперед позначаються на фінансовому секторі країни. Позитивний або негативний вектор цих наслідків багато в чому залежить від рівня розвитку національної фінансової системи, позиції країни у світовому господарстві. Глобальна конкурентоспроможність економіки країни обумовлюється стабільністю фінансової системи та ефективністю її адаптації в міжнародному фінансовому середовищі. Процес глобалізації є однією з найактуальніших проблем сьогодні, оскільки характеризує стан та розвиток сучасної економічної системи, тому має безумовний вплив на фінансову стійкість підприємства [7, с. 158].

Розподіл внутрішніх та зовнішніх факторів з точки зору їх впливу на фінансову стійкість підприємства наведено в табл. 1. В період нестабільності розвитку економічної системи загострюється негативний вплив більшості зовнішніх та внутрішніх факторів.

Як відомо, чим більше оборотів здійснюють обігові кошти, тим менше їх потрібно для обслуговування процесу виробництва та реалізації продукції.

Стійкість підприємства значною мірою залежить від поточних активів, розміру запасів та активів у грошовій формі. За зменшення запасів та активів, що швидко реалізуються, підприємство отримує більше обігових коштів, як наслідок, може отримати більше прибутку. Проте внаслідок недостатньої кількості запасів можлива зупинка виробництва. Коли у підприємства недостатня кількість абсолютно ліквідних активів, за рахунок яких можна покрити короткострокові зобов'язання, виникає загроза втрати фінансової стійкості.

Значний вплив на фінансову стійкість підприємства здійснює фаза економічного циклу. В період кризи темпи реалізації продукції уповільнюються та зазвичай є нижчими, ніж темпи виробництва. Знижуються інвестиції в товарні запаси, що приводить до зниження збуту продукції. Важливим фактором, який впливає на фінансову стійкість підприємства, є ринок збуту про-

Таблиця 1

Аналіз впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на фінансову стійкість підприємства

№	Фактори, що впливають позитивно	№	Фактори, що впливають негативно
<i>Зовнішні фактори</i>			
1	Налагодженість економічних зв'язків з партнерами	1	Загальна політична та економічна нестабільність
2	Високий рівень розвитку ринку страхових послуг	2	Низький платоспроможний попит на продукцію, що випускається підприємством
3	Продукція, що випускається підприємством, має високий платоспроможний попит	3	Економічна, фінансово-кредитна та податкова політика держави
		4	Відсутність стабільних та налагоджених економічних зв'язків з партнерами
		5	Негативний вплив зміни курсу валют
		6	Низький рівень розвитку ринку страхових послуг
		7	Низький рівень розвитку фінансового ринку
<i>Внутрішні фактори</i>			
1	Висока конкурентоспроможність продукції та товарів	1	Уповільнення швидкості обертання обігових коштів
2	Прибуток	2	Перевищення темпу зростання витрат темпу зростання доходів
3	Позитивний імідж та репутація підприємства	3	Неефективна реклама та низький рівень збуту продукції
4	Наявність та застосування передових технологій	4	Низька результативність господарських та фінансових операцій
5	Наявність у підприємства договору страхування майна	5	Низький рівень матеріально-технічного оснащення виробництва
6	Висока класифікація трудових ресурсів	6	Відсутність мотивації трудових ресурсів
		7	Низький рівень кваліфікації кадрів
		8	Високі витрати на виробництво
		9	Зростання частки залучених коштів

дукції, оскільки саме наявність кінцевого споживача є ключовим фактором отримання доходу та нарощення обсягів виробництва. В умовах кризи нерідко спостерігається зниження платоспроможного попиту на продукцію, що може привести до зниження прибутку підприємства, отже, зменшення частки власних коштів у загальній структурі пасивів. Зниження платоспроможного попиту є однією з причин загострення конкурентної боротьби.

Збільшення ставки податку на прибуток, як і зростання відсоткової ставки на короткострокові та довгострокові кредити банків, приводить до збільшення суми зобов'язань, що негативно впливає на фінансову стійкість підприємства.

Кількість конкурентів в період кризи знижується, оскільки багато підприємств банкрутують. Так, наприклад, станом на 1 січня 2017 року загальна кількість підприємств, що перебувають в процедурах банкрутства, становила 2 073 тис., а 1 524 тис. компаній були визнані банкрутами у 2016 році. [6]. Незважаючи на зменшення кількості конкурентів, конкурентна боротьба між підприємствами лише загострюється.

Велике значення для роботи підприємства має налагодженість зв'язків з партнерами, а саме постачальниками, кредиторами, замовниками.

Актуальною стає також зміна курсу валют, а особливо для тих підприємств, які закуповують сировину, матеріали й товари для подальшого перепродажу в закордонних виробників. За зростання курсу іноземної валюти збільшується вартість закуплених матеріалів, а в подальшому – ціна готової продукції, що може привести до зниження попиту на неї. Зростання курсу

валют приводить до зниження платоспроможного попиту, рівня реальної заробітної плати.

Фінансова стійкість так само впливає на інвестиційну привабливість. Це особливо важливо, коли на ринку присутні багато великих гравців. Фінансова стабільність може характеризувати відображення стабільного перевищення доходу над витратами організації, що надає вільний обіг потокам грошових коштів.

Для забезпечення фінансової стійкості підприємству перш за все необхідно правильно формувати та використовувати власні активи. Їх нестача або нерациональне використання може привести до несвоечасної оплати заборгованості перед постачальниками за сировину та матеріали, неритмічного забезпечення необхідними ресурсами, що в подальшому приведе до погіршення результатів виконання підприємством своїх зобов'язань перед власниками, державою та працівниками.

Таким чином, фінансова стійкість підприємств змінюється під впливом багатьох різноманітних факторів. В сучасних умовах важливо не лише встановити їх, але й оцінити зміну фінансової стійкості підприємства під впливом цих факторів. Все це приводить до підвищення ролі фінансового аналізу в оцінюванні виробничої та комерційної діяльності підприємства, а саме наявності, розміщення та використання капіталу й доходів.

Зовнішнім проявом фінансової стабільності організації є платоспроможність.

Якщо на підприємстві виникла ситуація, коли структура балансу незадовільна, а підприємство визнано неплатоспроможним, необхідно провести аналіз дина-

міки майна організації та виявити фактори, що впливають на її зміну. Зниження вартості майна сигналізує про скорочення підприємством господарського обігу, а в разі збільшення вартості майна слід оцінити розмір впливу на ці зміни таких факторів, як збільшення вартості виробничих запасів, зростання готової продукції основних засобів. Якщо в разі збільшення активів підприємство залишається неплатоспроможним, то основними факторами є ірраціональна структура власності, нерозсудливе відволікання коштів для покриття дебіторської заборгованості, ірраціональне управління виробничими запасами, помилки під час формування цінової політики підприємства. Заходами відновлення фінансової стійкості можуть бути продаж частини майна організації, скорочення наднормативних запасів, налагодження платіжної дисципліни (особливо проведення розрахунків з покупцями та постачальниками внаслідок ліквідації дебіторської заборгованості), підвищення прибутку, який є складовою власних коштів, частина яких залишається на розрахунковому рахунку,

вдосконалення політики нормування певних складових обігових коштів, збільшення ефективності використання необоротних активів, інші способи відновлення платоспроможності.

Таким чином, підприємствам необхідно мати певну послідовність контролю ліквідності балансу, який дасть змогу визначити пріоритетність показників, що потребують змін та впливають на збільшення ліквідності балансу, а також обґрунтувати заходи, вжиття яких є необхідним для підвищення ліквідності.

Перший крок цього алгоритму полягає в тому, що в разі виявлення незадоволення більше однієї нерівності, виявляється необхідність проведення подальших етапів контролю. На другому кроці виникає необхідність застосування уточненого аналізу ліквідності. Цей крок дає змогу зрозуміти, які показники потребують першочергових змін, а також в яких напрямках необхідно діяти для того, щоб збільшити ліквідність балансу підприємства. На третьому кроці визначається тенденція збереження ліквідності. На рис. 1 відображено алго-

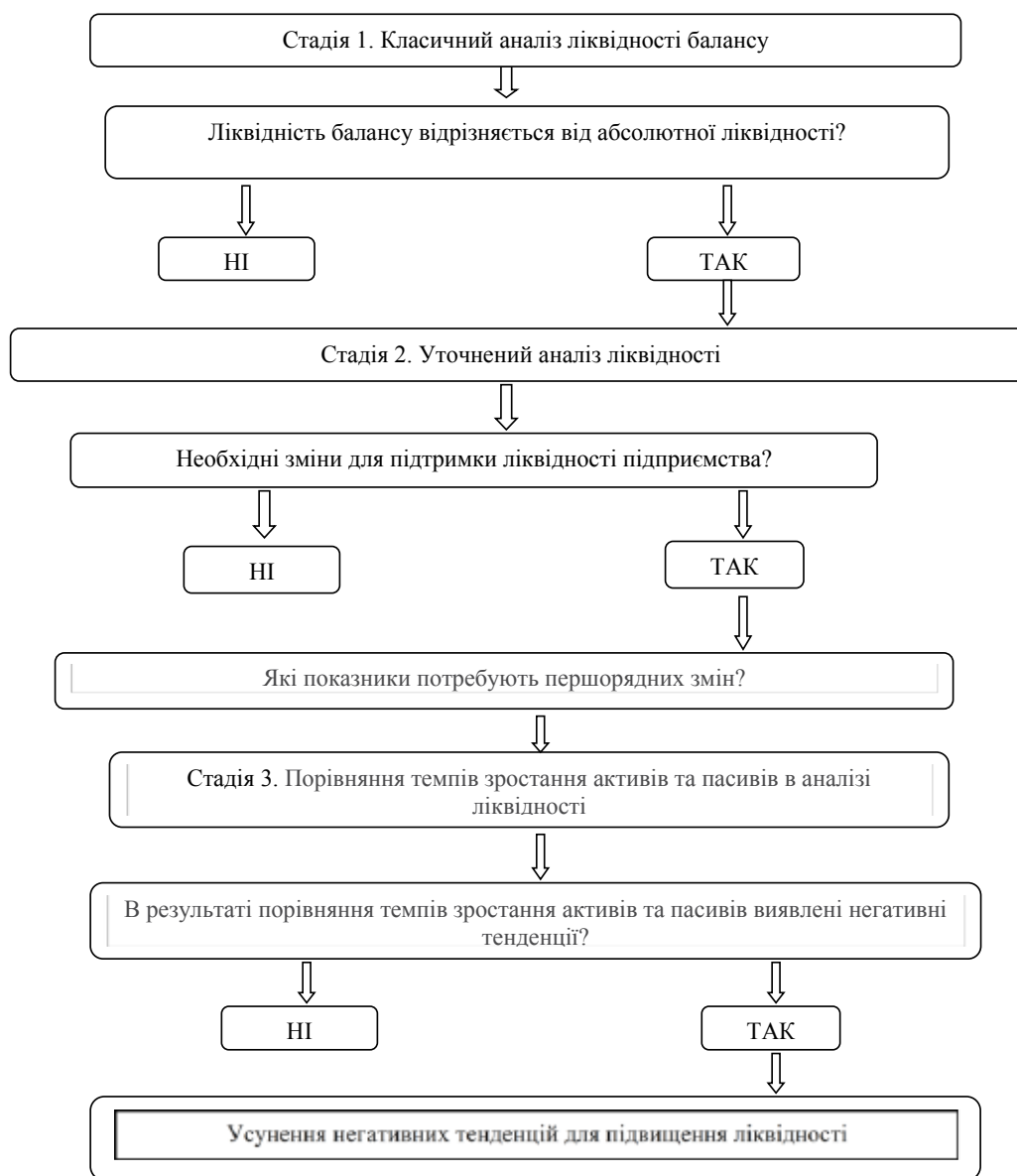

Рис. 1. Послідовність процесу контролю ліквідності балансу підприємства

ритм контролю ліквідності балансу підприємства. Розроблений алгоритм контролю за фінансовою стійкістю та попередження кризової ситуації дає змогу виявити адекватні цій ситуації методи підвищення фінансової стійкості та попередити банкрутство підприємств.

Висновки. Фінансова стійкість набуває особливого значення в період економічної нестабільності, оскільки підтримання її на високому рівні є запорукою стабільного функціонування підприємства, незважаючи на вплив негативних факторів зовнішнього середовища, а її зниження може привести до кризового фінансового стану, як наслідок, банкрутства підприємства.

На формування фінансової стійкості підприємства впливають багато різноманітних факторів, які тісно пов'язані між собою та можуть впливати на стійкість підприємства як позитивно, так і негативно. В сучасних умовах посилюється негативний вплив факторів на діяльність підприємств, тому необхідно відзначити, що процес формування фінансової стійкості має бути націлений на мінімізацію негативного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, створення передумов ефективної та стабільної діяльності підприємства перш за все за допомогою алгоритму постійного контролю ліквідності балансу підприємств.

Список використаних джерел:

1. Вознюк А.О. Фінансова стійкість та її значення для економічного розвитку і безпеки підприємства. Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. 2012. Вип. 9(1). С. 164–169.
2. Галазюк Н.М., Зелінська О.М. Фінансова стійкість – передумова інвестиційної привабливості. Економічний форум. 2015. № 2. С. 268–272.
3. Добровольська О.В., Майстренко Л.Ю. Фінансовий стан підприємства: сутність і необхідність його аналізу. Агросвіт. 2014. № 7. С. 24–27.
4. Кондрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: теорія і практика: підручник / за ред. А.Г. Загороднього. 2-ге вид., перероб. і доп. Львів: Магнолія – 2006, 2008. 440 с.
5. Савицкая Г.В. Комплексный анализ хозяйственной деятельности предприятия: учебник. 6-е изд. перераб. и доп. Москва: Инфра-М, 2013. 607 с.
6. У 2016 році збанкрутували 1,5 тисячі компаній, ще 2 тисячі – у процедурі. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/u-2016-rotsi-zbankrutuvai-1-5-tisjachi-kompanij-shche-2-tisjachi-u-protseduri-607888.html>
7. Фокіна-Мезенцева К.В. Особливості соціально-економічного розвитку України в процесі глобалізації. Бізнес-Навігатор. 2017. Вип. 2(41). С. 43–49.
8. Шеремет А.Д., Негашев Е.В. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций. Москва: ИНФРА-М, 2003. 237 с.